

Образац 3 – Резултати Програма посебног надзора над присуством TYLCV – проузроковача жуте увијености листа парадајза на подручју Републике Српске у 2020. години (овлашћене институције)

Редни бр.	Произвођач/ власник	Регија	Општина	Врста	Мјеста узорковања / површина узорковања (ha)	Датум прегледа/ узорковања	Лице које је узорковало	ХУ координате	Бр. записа	Бр. извјештаја	Резултат

Образац 4. Резултати Програма посебног надзора над присуством ПерМV – проузроковача мозаика пепина на подручју Републике Српске у 2020. години спроведеног на граничним прелазима и из увозног сјемена у промету

Број узорака	Укупно
Број узорака за лабораторијску анализу	
Број позитивних узорака	
Број негативних узорака	

Након завршетка Програма посебног надзора, попуњене табеле у електронској форми потребно је доставити Министарству на мејл-адресу: mps@mps.vladars.net.

Рок за завршетак наведених послова је 10. децембар 2020. године.

688

На основу члана 31. Закона о заштити здравља биља у Републици Српској (“Службени гласник Републике Српске”, број 25/09) и члана 76. став 2. Закона о републичкој управи (“Службени гласник Републике Српске”, број 115/18), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде доноси

ПРОГРАМ

**ПОСЕБНОГ НАДЗОРА НАД ПРИСУСТВОМ
КАРАНТИНСКОГ ШТЕТНОГ ОРГАНИЗМА *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow et al. - ПРОУЗРОКОВАЧА
БАКТЕРИОЗНЕ ПЛАМЕЊАЧЕ ЈАБУЧАСТИХ ВОЊАКА НА
ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У 2020. ГОДИНИ**

Члан 1.

Овим програмом утврђују се мјере, рокови, начин спровођења мјера, субјекти који их спроводе, извори и начин обезбјеђивања и коришћења средстава, као и начин контроле спровођења мјера посебног надзора над присуством *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow et al. - проузроковача бактериозне пламењаче јабучастих воњака на подручју Републике Српске у 2020. години.

Члан 2.

(1) Циљ овог програма је утврђивање присуства, односно одсуства карантинског штетног организма *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow et al. - проузроковача бактериозне пламењаче јабучастих воњака на мјестима уласка пошљици биљних врста домаћина патогена у Републику Српску, а које подлијежу фитосанитарном прегледу приликом увоза, у регистрованим расадницима, у производним засадама биљних врста домаћина патогена, на окућницама и у промету садног материјала воћа.

(2) Потенцијалне биљне врсте домаћини овог патогена (у даљем тексту: биљке домаћини) у Републици Српској су јабучасте воћне врсте, а примарно јабука, крушка, дуња, мушмула и остале биљне врсте наведене у Прилогу 1. овог програма, који чини његов саставни дио.

(3) Посебним надзором истражује се шире подручје, односно локалитети на којима се у Републици Српској узгајају биљке домаћини из става 2. овог члана, ради одређивања статуса истраживаног подручја за наведени организам, те утврђивања могућих путања уласка или ширења у Републици Српској.

Члан 3.

(1) Посебан надзор ради детекције карантинског штетног организма *Erwinia amylovora* спроводи се на граничним прелазима и на цијелој територији Републике Српске.

(2) Посебан надзор и мјере надзора на граничним прелазима и у регистрованим расадницима спроводи Републичка управа за инспекцијске послове (у даљем тексту: Инспекторат).

(3) Институције које имају овлашћење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (у даљем тексту: Министарство) за обављање послова од јавног интереса у области дијагностике штетних организама и заштите здравља биља за штетни организам из става 1. овог члана (у даљем тексту: овлашћене институције) спровode посебан надзор у производним засадама, пољопривредним газдинствима и на окућницама.

(4) Овлашћена институција припрема информационе летке са стручним савјетима о начинима спречавања ширења и могућим мјерама контроле патогена и вектора.

(5) Програм посебног надзора подразумијева мониторинг који се спроводи над присуством штетних организама (у даљем тексту: мониторинг).

(6) Фитосанитарни инспектор дозволиће увоз пошљице само ако пошљица испуњава прописане услове.

(7) Увозне пошљице које су обухваћене мониторингом не задржавају се на граничном прелазу до добијања резултата лабораторијских анализа.

(8) У случају детекције карантинског штетног организма, Инспекторат предузима све неопходне радње у складу са прописима којима је регулисана ова област.

Члан 4.

Одабир локација врши се на основу познавања биологије карантинског штетног организма, климатских услова за његов развој и географске дистрибуције и величине комерцијалних производних засада на којима се узгајају или расту биљке домаћини.

Члан 5.

(1) Подручја рада су мјеста уласка пошљици биљака домаћина у Републику Српску, регистровани расадници, производни засади, пољопривредна газдинства и окућнице на којима се узгајају или расту биљке домаћини *Erwinia amylovora*.

(2) Надзором се обухватају мјеста уласка пошљик биљака домаћина на граничним прелазима као могућег пута уношења карантински штетног организма *Erwinia amylovora* у Републику Српску, матична стабла регистрованих расадника, производни засади, пољопривредна газдинства и окупљаче на којима се узгајају или расту биљке домаћини.

Члан 6.

Вријеме вршења надзора у производним засадама прописано је на основу животног циклуса штетног организма и фенологије биљака домаћина и врши се у складу са међународно признатим и валидним EPPO дијагностичким методама (OEPP/EPPO Bullteln 43, стр. 21-45, 2013).

Члан 7.

(1) Визуелни прегледи и узимање службених узорака за лабораторијско тестирање врши се током сезоне раста биљака домаћина када су симптоми видљиви.

(2) Визуелне прегледе и узимање службених узорака врше овлашћене институције уз присуство запослених у Министарству, који обављају послове пружања стручних услуга у пољопривреди, а који одређују локацију и засад за узимање узорака.

(3) Ток визуелног прегледа и начин узорковања прописан је у Прилогу 2. овог програма, који чини његов саставни дио.

(4) Мониторинг над присуством штетних организама зависи од врсте биљке домаћина и географског положаја.

(5) Биљке се прегледају појединачно, док је при опису мјеста узимања узорака обавезно што детаљније описати мјесто узорковања са обавезним уношењем GPS позиције, а сви ти подаци уносе се у образац записника о узимању узорака и у пријаву узорака, који се налазе у Прилогу 3. овог програма и чини његов саставни дио.

Члан 8.

Преглед дистрибуције и броја визуелних прегледа и узорака за лабораторијско испитивање присуства *Erwinia amylovora*, које врши овлашћена институција, приказан је у Табели 1. у Прилогу 4. овог програма и чини његов саставни дио.

Члан 9.

Број службених узорака садног материјала за лабораторијско испитивање присуства *Erwinia amylovora*, чије узимање врши Инспекторат, прописан је у Табели 2. у Прилогу 4. овог програма.

Члан 10.

(1) Лабораторијска испитивања узорака врше се у складу са међународно признатим и валидним дијагностичким методама EPPO Diagnostic protocol for regulated pests PM 7/20 (2): *Erwinia amylovora*, Bullteln OEPP/EPPO, 43, стр. 21-45 (2013).

(2) Лабораторијски извјештаји, осим резултата анализа, садрже методе по којима је вршена детекција.

Члан 11.

(1) Свака локација узорковања и визуелног прегледа уноси се у Fito-GIS апликацију.

(2) На основу резултата спровођења Програма, узорковања и извјештаја из лабораторија, овлашћене институције дужне су да израде, карту локација узорковања и карте локација са позитивним узорцима користећи Fito-GIS апликацију.

Члан 12.

(1) Сви вршиоци посебног надзора достављају Министарству извјештај о спровођењу овог програма.

(2) Рок за узимање узорака матичних стабала из регистрованих расадника, производних засада, пољопривредних газдинстава и окупљача, те достављање узорака овлашћеној лабораторији ради лабораторијских анализа је 1. децембар 2020. године.

(3) Коначни извјештај о спроведеном програму и карте из члана 11. став 2. овог програма достављају се Министарству до 10. децембра 2020. године.

(4) Рок за узимање узорака из увоза, достављање узорака овлашћеној лабораторији ради лабораторијских анализа, те достављање извјештаја Инспектората је 31. децембар 2020. године.

(5) Сви вршиоци благовремено извјештавају Министарство о посебним догађајима током спровођења овог програма, а посебно о свим случајевима откривања штетних организама која су предмет посебног надзора.

Члан 13.

Укупни резултати овог програма воде се и достављају Министарству на обрасцима 1, 2. и 3, који се налазе у Прилогу 5. овог програма, а који чине његов саставни дио.

Члан 14.

Спровођење овог програма финансира се из буџета Републике Српске у складу са Правилником о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села у 2020. години ("Службени гласник Републике Српске", број 7/20) - право на подстицајна средства за финансирање програма из области заштите здравља биља.

Члан 15.

Ступањем на снагу овог програма престаје да важи Програм посебног надзора над присуством карантинског штетног организма *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow et al. - проузроковача бактериозне пламењаче јабучастих воћака на подручју Републике Српске у 2019. години ("Службени гласник Републике Српске", број 53/19).

Члан 16.

Овај програм ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Српске".

Број: 12.03.3-330-960/20
24. марта 2020. године
Бањалука

Министар,
Др **Борис Пашалић**, с.р.

ПРИЛОГ 1.

Листа биљака домаћина осјетљивих на инфекцију бактеријом *Erwinia amylovora*

Гајене и дивље биљке из потфамилије *Romoideae*, фамилија *Rosaceae*, и то:

- 1) крушка,
- 2) јабука,
- 3) дуња,
- 4) мушмула,
- 5) оскоруша,
- 6) глог,
- 7) ватрени трн (*Pyracantha* spp.),
- 8) дуњарица (*Chaenomeles* spp.),
- 9) јапанска дуња (*Chaenomeles* spp.),
- 10) марела (*Amelanchier* spp.),
- 11) јапанска мушмула (*Eriobotrya japonica*),
- 12) фотинија (*Stranvaesia davidiana*).

ПРИЛОГ 2.

Ток визуелног прегледа и начин узорковања

1.1. Ток визуелног прегледа

Бактерија *Erwinia amylovora* паразитира све органе воћака. Приликом визуелног прегледа потребно је обратити пажњу на следеће симптоме:

- први симптоми се обично испољавају на цвјетовима који су у почетку влажног изгледа, а потом вену, смежуравају се и постају смеђи, након чега добијају црну боју и изумиру,
- са цвијета се патоген даље шири на цвјетну дршку и младе плодове гдје проузрокује њихово сушење и изумирање,
- обољело лишће некротира, поприма црну боју, суши се и изумиру, али не отпада већ остаје да виси на гранама,

- обољели младари и гранчице вену, добијајући прво тамну, а потом црну боју, те заједно са црним лишћем изгледају као захваћени пламеном, па отуда и назив болести пламењача (енгл. fire blight). Врх младара се савија на карактеристичан начин у виду тзв. пастирског штапа. На овим дијеловима зараза се шири много брже, нарочито у повољним условима. У условима повећане влажности на обољелим љеторастима уочава се бактеријски ексудат у виду бјеличастих до блиједожутих капи, који старењем очврсне и мијења боју у амбержуту до смеђу,

- инфициране зоне плода су у почетку уљасто-влажном изгледа, а касније мрке боје, одакле цуре ситне капи ексудата, што је карактеристичан дијагностички знак за ову болест. Смежуран сасушени плодови остају дуго да висе на родној гранчици,

- прве промјене на гранама уочавају се у промјени боје коре, која се потом суши, некротира и љушти, услед чега настају ситне рак-ране. На старијим гранама ова бактерија може проузроковати рак-ране различите величине и облика, а које су благо улегнуте у оквиру обољелог ткива, оивичене неправилним пуцањем коре. Такође, на обољелој кори се јавља бактеријски ексудат. На крају долази до потпуног сушења читавих стабала.

Са прегледима се почиње три до пет седмица након цвјетања када се траже некротични листови и младари, увенули цвјетови, савијени врхови младара и бактеријски ексудат. Већа је вјероватноћа да ће бактеријски ексудат бити присутан ујутро када је већа влажност ваздуха. Касније током дана, када је ваздух сувљи, ексудат може бити сјајан и стакласт.

Током љета могу се наћи рак-ране које се формирају на кори на прелазу здравог и болесног ткива. У јесен, мумифицирани плодови и лишће које није отпало са осушених грана указују на присуство *Erwinia amylovora*. Такође, ово може помоћи и у лоцирању рак-ра-

на на стаблима током зиме пошто се зими тамна кора на рак-ранама на зараженим стаблима теже уочава јер је и здрава кора током зиме тамна, поготово на старијим стаблима.

1.2. Узорковање за лабораторијско тестирање

- Узимање узорака за лабораторијско тестирање треба вршити истовремено са визуелним прегледима у периоду вегетације.

- Пожељно би било да се узорци са симптомима за лабораторијско тестирање на присуство проузроковача бактериозне пламењаче састоје од цвјетова, младара, листова, плодића (са некрозом и ако је могуће бактеријским ексудатом) или обезбојеног суркортикалног ткива (након гуљења коре са рак-рана на младарима, гранама, стаблу или корјеновом врату). Узорак треба да обухвати око 10 cm здравог ткива које се налази испод зараженог ткива, као и око 10 cm зараженог ткива. Узорке спаковати у пластичну врећу да би се спријечило исушивање и обиљежити на одговарајући начин. Узорци треба да буду обрађени што је прије могуће, а прије анализе узорци се чувају при температури од 4 °C до 8 °C. Након анализе узорци се могу чувати у фрижидеру до двије седмице у случају потребе за додатним тестирањем.

- Када не постоје биљке са симптомима, узорак се састоји од 100 гранчица дужине око 10 cm које су узете са 100 биљака различитих врста и/или сорти. Ако у лоту постоји неколико родова, сви родови треба да буду једнако заступљени у узорку, при чему максимално три рода могу бити у једном узорку. Узорке спаковати у пластичну врећу и обиљежити на одговарајући начин.

- Приликом узорковања потребно је испратити принципе добре праксе за узорковање биља и биљних дијелова за лабораторијско тестирање (нпр. евиденција података о узроку на лицу мјеста узорковања, коришћење одговарајућег прибора и материјала за узорковање, дезинфекција прибора и алата итд.).

ПРИЛОГ 3.

Записник за посебан надзор над присуством *Erwinia amylovora*

(подаци о узорцима узетим за лабораторијску анализу са граничних прелаза, из промета садног материјала, производних засада, пољопривредних газдинстава и окућница на којима се узгајају или расту биљке домаћини)

Број: бр. регије – бр. службе — ваш број, година

Нпр.: 01-01a-III-10/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.../2020.

Датум: _____

Шифра узорка: _____

Подаци о произвођачу/прометнику/увознику

Назив	
Адреса	
Телефон	
Број пољопривредног газдинства	

Подаци о биљној врсти

Подручје	
Општина	
Катастарска општина	
Потес	
Прегледана површина	
Поријекло биљног материјала	
GPS координате	
Врста биљке домаћина	
Сорта	
Дијелови биљке који се узоркују	

Примједбе: _____

Одговорно лице произвођач / власник биља

Овлашћено лице за преглед

ПРИЛОГ 4.

Табела 1. Преглед дистрибуције и броја визуелних прегледа и узорка за лабораторијско испитивање присуства инфекције *Erwinia amylovora* у производним засадима, на пољопривредним газдинствима и окућницама у Републици Српској

Биљке домаћини Регија	Јабука	Крушка	Дуња, мушмула и остале биљке домаћини	Укупно
Приједор	5	4	4	13
Бања Лука	2	2	1	5
Градишка	5	5	4	14
Добој	3	4	1	8
Бијељина	4	5	3	12
Источно Сарајево	2	2	1	5
Требиње	2	2	1	5
Укупно:	23	24	15	62

Табела 2. Број службених узорка из увоза и са матичних стабала регистрованих расадника за лабораторијско испитивање присуства *Erwinia amylovora*

Узорци	Број визуелних прегледа са узорковањем ради тестирања латентне инфекције
Матична стабла биљака домаћина	10
Увезене пошилке биљака домаћина	3
Укупно:	13*

* У случају постојања сумње на заразу, потребно је узети већи број узорка и доставити на лабораторијску анализу.

Табела 3. Укупан број визуелних прегледа са узорковањем за лабораторијско испитивање за Програм посебног надзора над присуством *Erwinia amylovora* на подручју Републике Српске у 2020. години

Узорковања и визуелни прегледи	Број визуелних прегледа са узорковањем за лабораторијско испитивање
Производни засади, пољопривредна газдинства и окућнице у Републици Српској	62
Матична стабла биљака домаћина	10
Увоз	3
Укупно:	75

ПРИЛОГ 5.

Образац 1. Резултати Програма посебног надзора над присуством *Erwinia amylovora* на подручју Републике Српске у 2020. години спроведеног у производним засадима, расадницима, пољопривредним газдинствима и на окућницама

Редни бр.	Произвођач/ власник	Регија	Општина	Врста	Мјеста узорковања / површина узорковања (ha)	Датум прегледа/ узорковања	Лице које је узорковало	ХУ координате	Бр. записа	Бр. извјештаја	Резултат

Образац 2. Резултати Програма посебног надзора над присуством *Erwinia amylovora* спроведеног на граничним прелазима

	Пошиљке садног материјала из увоза				
Број узорака	Крушка	Јабука	Дуња	Мушмуле и остале биљке домаћини	Укупно
Период узорковања					
Број позитивних узорака					
Број негативних узорака					

Образац 3. Укупни резултати Програма посебног надзора над присуством *Erwinia amylovora* на подручју Републике Српске у 2020. години

	Производни засади, расадници, пољопривредна газдинства и окућнице	Промет садног материјала	Увоз садног материјала	Укупно
Број узорка за лабораторијску анализу				
Број позитивних узорка				
Број негативних узорка				

Након завршетка Програма посебног надзора, попуњене табеле у електронској форми потребно је доставити Министарству, на мејл-адресу: mps@mps.vladars.net.

Рок за завршетак наведених послова је 10. децембар 2020. године.